

torycznej perswazji. Conrad S. R. Russell z Uniwersytetu Yale podjął temat: „Monarchie, wojny i stany w Anglii, Francji i Hiszpanii w latach 1580 - 1640”, a Esther S. Cope z Uniwersytetu w Nebraska przedstawiła społeczne wyobrażenia o parlamencie w Anglii w dobie, gdy ten nie funkcjonował w trzydziestych latach XVII stulecia. John H. Grever z jezuickiego Uniwersytetu im. Loyoli w Marymount zarysował konflikt pomiędzy Ludwikiem XIV a zgromadzeniami reprezentacyjnymi Holandii w sześćdziesiątych latach XVII w., a Michael F. Metcalf z Uniwersytetu w Minnesota ukazał proces становienia koncepcji suwerenności parlamentu w Szwecji w tzw. epoce wolności (1719 - 1772). Vivian R. Gruder z Queens College (Uniwersytet Nowego Yorku) podjęła sprawę realizacji zasady „Nie ma podatku bez reprezentacji” (*No taxation without representation*) przez zgromadzenie notabłów zwołane w 1787 r. przez Ludwika XVI. Wreszcie Valerie Cromwell z Uniwersytetu w Sussex (Wielka Brytania) dała analizę składu i wewnętrznych podziałów Izby Gmin w złożonej sytuacji międzynarodowej 1861 r. oraz jej stosunku do polityki liberalnego rządu Palmerstona, który rozporządzał w tej Izbie poważną, ale nie zawsze w pełni zdyscyplinowaną większością, zwłaszcza w skrzydle radykalnym. Ostatnią pozycją są noty pióra Michaela L. Merey (Uniwersytet de Paul) o bieżących publikacjach północnoamerykańskich z zakresu instytucji parlamentarnych i ich dziejów.

W całości omawiana publikacja ukazuje dosyć rozległy diapazon zainteresowań badawczych historyków instytucji parlamentarnych w USA. Warto zauważyć też, że wykorzystują one w szerokim zakresie materiały archiwalne krajów, których tematyka badań dotyczy.

J.B.

Claude Backvis, *L'exigence de l'unanimité dans la décision et ses effets sur l'esprit et les méthodes de la délibération parlementaire*, odb. z Bulletin de la Classe des Lettres et des Sciences Morales et Politiques de l'Académie Royale de Belgique, seria V, t. LXVII, 1981 - 4, s. 152 - 171.

Wybitny sławista belgijski poświęca od lat wiele uwagi zagadnieniu jednomyślności w obradach sejmów i sejmików dawnej Rzeczypospolitej, uwydatniając pozytywne aspekty tego fenomenu. Syntezę swoich w tej materii poglądów przedstawił w formie referatu w Belgijskiej Akademii Królewskiej. Genezę jednomyślności wywodził z istnienia mandatu imperatywnego, podkreślając, że mimo wynikających stąd ograniczeń swobody posłów przewaga interesu publicznego prowadziła do konsensu, który znajdował najczęściej wyraz w formie kompromisu. Cytuje on list Lwa Sapiehy do Krzysztofa Radziwiłła z 1607 r., w którym Sapieha przedstawiał przebieg sejmu w słowach: „znosiliśmy, ucierali i zgadzali” (znosić w sensie zgromadzać opinie — przyp. J.B.). Uznanie zasady jednomyślności było wyrazem szacunku do mniejszości, która z kolei umożliwiała (do czasów *liberum veto*) funkcjonowanie sejmu m. in. przez stosowanie praktyki, że dla uznania jednomyślności wystarczał brak sprzeciwu (*nemine contradicente*). Dyskusje na sesji Izby Poselskiej służyły rozładowaniu sprzeczności, prowadząc w rezultacie mediacji i uzgadniania stanowisk do konsensu, który zdaniem Cl. Backvisa stanowił o podstawowej homogeniczności społeczności szlacheckiej Polski, Litwy i Rusi.

J.B.